

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SEBASTIAN, MIHAIL

Cum am devenit huligan : texte, fapte, oameni /Mihail Sebastian ; pref., fișă biobibliografică și ref. critice de Lucian Pricop. - București: Cartex, 2018

ISBN 978-606-8893-18-1

I. Pricop, Lucian (pref.)

821.135.1-32

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

MIHAIL SEBASTIAN

CUM AM DEVENIT HULIGAN

Texte, fapte, oameni

*Prefață, fișă biobibliografică și referințe critice
de Lucian Pricop*

EDITURA CARTEX

CUPRINS

<i>Vendeta intertextuală</i> (Lucian Pricop)	7
<i>Fișă biobibliografică</i>	15
<i>Referințe critice</i>	22
<i>Cum am devenit huligan</i>	31
<i>Capitol în care e vorba despre niște Insule Hebride</i>	33
<i>Un dosar cu probleme</i>	39
<i>„Primul roman rasist românesc“</i>	46
<i>„Iuda trebuie să sufere“</i>	51
<i>Despre arta de a fi în același timp reacționar și bolșevic</i>	59
<i>„Cuvântul“</i>	67
<i>Nae Ionescu</i>	73
<i>Nae Ionescu și iudaismul</i>	80
<i>O antologie</i>	91
<i>Prefața</i>	97
<i>Ultimul cuvânt</i>	112
<i>ANEXE</i>	114
I	114
II	117
III	119
IV	120
V	123
VI	124
VII	126
VIII	128
IX	130
X	132

ÎN ADOIULUI TIE VĂSĂT MA MII
înainte de săptămâna

CAPITOL ÎN CARE
E VORBA DESPRE NIŞTE
INSULE HEBRIDE

Războiul pe care l-a provocat în cultura bucureșteană apariția cărții mele *De două mii de ani* va mai dura poate multă vreme. La noi, unde lumea obosește repede, aceste cinci luni de discuții și certuri în jurul unei singure cărți formează un ciudat caz de tenacitate. Ostilitățile continuă cu verva și violența din primele zile. Noi pamphletari și ideologi intervin în fiecare săptămână, noi fronturi se deschid mereu. Uneori, conflagrația pare că se potolește, beligeranții par plăcăti, liniștea restabilită. Dar n-au trecut trei zile calme și, pe unde nici cu gândul n-au gândit, năvălește dintr-o dată un nou cruciat, mai dispus decât toți înaintașii săi să facă praf și pulbere câteva perechi de probleme. Atmosfera e dintre cele mai periculoase. Arareori o dezbatere publică a grupat laolaltă atâtea temperamente nervoase, atâția idealisti viguroși, atâția vizionari irascibili.

Aveam intenția să aştept potolirea lucrurilor pentru a spune un ultim cuvânt în această crâncenă poveste, de care, cu voie sau fără voie, sunt răspunzător. Aș fi vrut să ascult mai întâi toate vocile ce au de spus sau de tipat ceva, pentru a le răspunde o dată tuturor.

Îmi pare rău, dar ar fi să aştept prea mult. Mi-au trebuit aproape patru ani pentru a scrie această hulită carte. Nu pot pierde alți patru pentru a-i citi comentariile. De altminteri, cred că ce a

fost de spus s-a spus și că, de aici încolo, nu mai e loc decât pentru variații verbale asupra acelorași chestii, vânturate în primele cinci luni cu atâtă nobilă pasiune intelectuală. Mai rămân probabil câteva răcnete de pus la punct și nu mă îndoiesc de succesul lor. În esență, însă, problemele (se va vedea ce „esență“ și ce „probleme“) au fost formulate.

Este poate timpul să cobor în mijlocul lor.

Am eu acest drept?

Întrebarea e justă. Un scriitor nu mai are nimic de spus din momentul în care cartea i-a trecut în vitrina primei librării.

Nimic nu mi se pare mai grotesc decât ceea ce se numește un „autor neînțeles“. În materie de critică literară, nu există apel, ci numai aşteptare și – dacă e posibil – umor. Cine nu e în stare să citească detașat un pamflet săngeros scris împotriva lui și să surâdă citindu-l n-are nici gustul, nici sensul jocului intelectual. În ce mă privește, consider faptul ce se numește vulgar „a nu fi înțeles“ drept o mare bucurie intimă și drept una din cele mai sigure verificări personale.

E bine deci s-o spun din capul locului: nu am de replicat nici un cuvânt criticiilor literare aduse ultimului meu roman. Iubesc prea mult exercițiul criticii ca să nu-i respect drepturile. L-am practicat eu însuși și pun prea mare preț pe vehemența lui intelectuală pentru a nu-i primi cu voie bună rigorile. Un critic se definește mai mult prin aversiunile, decât prin adeziunile lui. Personal, ţin foarte mult la aversiunile mele critice, pe care le-am formulat totdeauna fără ocol, și sunt fericit să le stimez pe ale celorlalți, chiar când, întâmplător, mi-ar fi incomode¹.

¹ D. Ionel Teodoreanu mi-a trimis odată, în urma unor repede atacuri împotriva literaturii sale, o carte cu două rânduri emoționante, scrise pe pagina de gardă: „fără dragoste, cu stimă, salutul meu de arme“. Îi cer iertare pentru indiscreție, dar acest „salut de arme“ este unul din cele mai frumoase mesaje pe care le datorez literaturii. Termenul trebuie păstrat. El înnoibelează meseria de scriitor.

Nu am nimic de răzbunat și nu de aceea scriu aceste pagini. Am însă câteva lucruri de lămurit, lucruri exterioare literaturii și care au fost cu de-a sila implicate în cazul *De două mii de ani*.

Ce am putut face pentru acea carte am făcut: am scris-o. Restul o privește. Să se descurce cum știe.

Orice carte este într-un fel o încercare de a forța necunoscutul, în ce mâini va cădea, ce accorduri va stabili, ce dezacorduri va provoca – nu știi. Există o nesfârșită serie de necunoscute, care îi vor decide destinul. Sunt rezistențe, opacități, accidente, și numai dincolo de ele speră să găsești anumite întrebări cărora cartea ta le răspunde.

Va ajunge ea până la aceste întrebări? Le va răspunde? Va izbuti ea să grupeze în jurul lor mica și nesigura familie de inteligențe și de inimi pentru care ai crezut că scrii? Poate da, poate nu. Este o chestiune de hazard. Mesajul tău, trimis oarecum în necunoscut, poate ajunge, dar poate și cădea în drum. Sunt multe șanse să-l pierzi. Cine nu știe însă să piardă cu inima împăcată n-are de ce să scrie cărți.

De altminteri, lucrurile se întâmplă la fel și în altă ordine decât în literatură. Viața toată e făcută din galerii prost încrucișate, prin care poți umbla până la moarte fără să întâlnești pe cine trebuie, deși uneori nu vă desparte decât un zid, un pas, o umbră. Ti s-a întâmplat oare să te gândești că pe acest larg pământ se poate afla în chiar această clipă un om care să repece viața ta, aşteptările tale, întrebările tale? Nici o singurătate nu are sens fără acest sentiment, fără această nostalgie după cineva, pe care încerci să-l rupi din mulțime, ca să răspundă semnului tău, chemării tale.

O carte este o chemare. Sunt chemări care rămân fără răspuns. Asta e tot.

Spun aceste lucruri pentru a se înțelege că nu fac din cazul *De două mii de ani* o chestiune personală. Cartea aceasta a fost scrisă pentru a fi pierdută, ceea ce a reușit de minune. Nu am nimic să adaug, nimic să retractez. „Aşa este jocul“, cum zice versul lui Arghezi – și jocul trebuie lăsat în pace.

Dar scandalul a răscolit fapte și probleme ce se aşază nu numai dincolo de carte, ci și dincolo de literatură. Plecată de la un fapt literar, bătălia și-a descoperit în scurtă vreme obiective politice.

Este aici o flagrantă confuzie de planuri și puncte de vedere, care nu surprinde și, cu atât mai mult, nu indigneză pe cine cunoaște legile simple ale culturii românești. Confuzia este în discuțiile noastre publice aproape o metodă.

Pentru un spectator calm, felul în care o dezbatere de idei se degradează la noi, pierzându-și liniile directoare și agățându-se de două-trei fleacuri incidente, este o distracție curentă.

Nimic nu e stringent pentru intelectualul bucureștean. El nu judecă pe probleme definite, ci pe oarecare dispoziții personale, lirice și confuze. În genere, de oriunde ar pleca, îi este foarte ușor să ajungă acolo unde are chef. Nici o problemă nu este destul de strictă, pentru a-l opri să evadeze. De la o teorie de matematici superioare, va trece în linie directă la schimbarea guvernului.

Obișnuit, cultura noastră de fiecare zi este dominată de două-trei idei nervoase, care bântuie o zi, o săptămână sau o lună prin reviste, cafenele și redacții, până la uzare sau plăcțiseală. Sub bătaia lor se aşază, cu voie sau fără voie, orice faptă, orice carte, orice om.

În iunie 1934, la apariția romanului *De două mii de ani*, ideile ce preocupau verva intelectuală românească erau două: antisemitism¹ și dictatură. Calitatea ideilor bucureștene este de a fi nu numai nervoase, dar și exclusive. Ele nu răbdă o trecere pe alt plan decât al lor. De vreme ce întrebările urgente ale conștiinței bucureștene erau dictatura și antisemitismul, acestor întrebări, și nu altora, trebuia să le răspundă inopportună carte. Astfel, acel volum de 350 de pagini a fost somat să se rostească în diverse chestiuni grave, pentru care era violent tras la răspundere. El a fost supus unui aspru interrogatoriu, pentru a declara din ce partid

¹ În genere, antisemitismul românesc este o stare de fapt. Din când în când însă se transformă în idee.

este, ce opinie are în chestia constituțională și cu cine votează. „Cu cine votează“, mai ales, aceasta fiind întrebarea românească majoră. (Vezi Caragiale: *Scrisoarea pierdută*, *Atmosferă încărcată* etc.)

Din tot ce s-a scris cu acest prilej, numai câteva articole au plecat de la obiectivele cărții¹. Restul, un întreg dosar, au vorbit despre democrație, comunism, ortodoxie creștină, fascism, revoluție corporatistă, etc., etc., etc. – tot lucruri capitale, desigur, dar străine de această carte, pe seama căreia erau abandonate din lene, din indiferență sau din vervă, dar în nici un caz din patimă, cum s-ar putea crede, căci ar fi păcat să stricăm acest cuvânt frumos.

Patru luni s-au schimbat peste umărul cărții – răbdător umăr – nenumărate focuri de polemică religioasă, politică și socială, care mă onorau nespus, dar nu mă priveau deloc. Nu recunoșteam în acest măcel nimic din ce gândisem, nimic din ce scrisesem.

Într-un roman de Virginia Woolf, există un personaj care, scriind biografia romană a unui poet face ca un întreg episod din viața acestuia să se petreacă în insulele Hebride.

„De ce în Hebride? întreabă cineva. Poetul d-tale n-a fost niciodată acolo“.

„Știu. Dar insulele Hebride îmi plac foarte mult“.

Am impresia că intelectualul român are și el niște insule Hebride „care îi plac foarte mult“ și pe care le plasează, după o geografie fantezistă, unde se nimerește. „Hebridele“ lui actuale sunt democrația și fascismul, antisemitismul și revoluția marxistă.

„Dar eu n-am fost niciodată în Hebride!“, aş exclama odată cu eroul Virginiei Woolf, dacă n-aș ști că e inutil.

„Polemica de idei“ se face cu obsesiuni, nu cu adevăruri – și între ele lupta este profund inegală. De aceea nici n-o încerc.

Nu vreau să spun că problema democrației, bunăoară, este fără interes. Nimic din ce e privitor la destinul omului nu este fără

¹ Șerban Cioculescu în „Adevărul“ și „Revista Fundațiilor Regale“, Pompiliu Constantinescu în „Vremea“, Octav Șuluțiu în „Reporter“, N. Carandino în „Facla“, I. I. Cantacuzino în „Criterion“.

interes. Observ doar că nu această problemă era în cauză și niciuna din căte au fost arbitrar aruncate în discuție.

Dar e desigur prea târziu pentru a stabili această discriminare. Lucrurile au mers mult prea departe ca să mai încercăm astăzi o readucere a lor la punctul de plecare. A distinge, a limită, a încadra – sunt operațiuni de metodă reci și fără ecou, în timp ce a confunda este un seducător procedeu.

Cazul *De două mii de ani* numără câteva irevocabile confuzii. Le primesc.

UN DOSAR CU PROBLEME

Îmi va fi greu, probabil, mai târziu să evoc atmosfera de incendiu prin care a trebuit să răzbată cartea. Am textele în față – câteva sute de pagini, decupate cu grijă din ziare, reviste și pamphlete –, dar, recitindu-le, bag de seamă că au devenit aproape inexpresive. Violența termenilor, brutalitatea injuriei, sălbăticia insultelor se dovedesc azi cu totul sub impresia de mic cataclism ce rămânea pe urma lor în primele zile.

Nici vorbă, ceea ce s-a scris a fost foarte grav. Grav chiar pentru o societate ca a noastră, în care se înjură atât de lesne. Totuși, elementele scrise ale procesului *De două mii de ani* mi se par blajine și politicoase, în raport cu elementele sale orale. Furia polemică a fost precedată și întregită de o întinsă campanie verbală, pe străzi, prin cafenele, prin redacții, prin librării, prin cinematografe, prin case particulare, prin instituții publice – rumoare surdă și cloicotitoare ca la teatru când din culise se apropii figurația –, femei, soldați, popor. Nu ștui de unde, nu ștui cum, nu ștui prin ce subită zguduire morală, s-au trezit câteva voci răzbunătoare, câteva conștiințe pure, câțiva misionari indignați. Exemplul a fost primejdios, căci gustul de asprime morală este una din cele mai irezistibile ispite. Trei zile după apariție, romanul meu avea ridicat înainte-i o divizie de conștiințe intransigente.

Nu vă pot povesti ce a fost. Ar fi prea greu, prea lung, prea complicat. Ca în farsele proaste de cinematograf, prin care circulă o întreagă serie de personaje, care nu se știe de unde vin, pe cine